

דף הנחיות

ירושלים שבלב 2

כמה אני מאמין?

מה באשכך?

במסגרת המסע שלנו אל שרשרת הדורות אנו נעסוק בשיעורים הבאים בעמודים שליוו את בני ישראל לאורך ההיסטוריה.

השבוע ניגע מעט בנושא האמונה. הנושא הוא רחב ועמוק, אי אפשר לסכם אותו בשיעור קצר. אנו ננסה להאיר פינות אישיות, להבין האם ובמה אנחנו מאמינים, לראות מה הוביל את אברהם - האיש הבודד - להכרה ולאמונה בא-ל אחד. ננסה לראות אלו אמונות קיבלנו מהורינו ומה אנו מבקשים להעביר הלאה, לדורות הבאים.

שקף מספר 2

ארבעה עמודים ליוו את עם ישראל לאורך ההיסטוריה

אמונה ערכים זיכרון תקווה

השבוע נעסוק בעמוד הראשון

עמוד האמונה

בבואנו לבחון את נושא האמונה, נתחיל, כדרכנו, בשאלות מכוונות. מוזמנים לדבר על אמון ועל אמונה, על המקום של אמונה בחיינו, האם יש אדם ש'אינו מאמין'?

- האם קשה לי לתת אמון?
- האם האמונה נותנת לבן אדם כוח?
- כדי להגיע לאמונה צריך...
- אמונה ללא מעשים יש דבר כזה?
- למה צריך להאמין? אם בכלל?
- מתי אני נותן אמון באחרים?
- אמונה זו ודאות או בדיוק ההפך?
- קרה לי פעם שהתעוררה בי אמונה בעקבות מקרה מסויים?
- אם אני מאמין במשהו, אני הולך איתו עד הסוף?
- הדבר הראשון שעולה לי לראש כשאני שומע את המילה "אמונה" הוא...
- אני מאמין ש...
- אמונה עבורי היא...
- איזו אמונה מחזיקה אותי ברגע קושי?
- מי שמאמין לא מפחד?
- להאמין בעצמי זה...

שקף מספר 4

לאחר ששוחחנו על השאלות שהופיעו בשקף הקודם, בואו תמקד בשאלה ספציפית. לפעמים נוח לנו להניח שאנו חיים רק על פי הנחות שכליות, בלי לשים את מבטחנו באף אמונה מופשטת.

האם זה נכון?

כאשר אנו יוצאים לדרך, אנו מאמינים למפעילת התחבורה הציבורית שהאוטובוסים יצאו בזמן, אנו מאמינים לנהג האוטובוס שאכן ייסע במסלול שנקבע לו, אנו מאמינים שזה שיושב לידינו נטול כוונות זדון ואנו מאמינים שכאשר אנו מטעינים את כרטיס הנסיעה יגבו מאיתנו מחיר סביר והגיוני.

זו כמובן רק דוגמה אחת.

היכן נתינת האמון פוגשת אתכם בחיי היומיום? האם אדם יכול לחיות רק על בסיס מה שהוא יכול להוכיח לעצמו בחמשת חושיו?

שקף מספר 5

חז"ל דורשים (שבת לא, א): "והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמה ודעת" (ישעיה לג, ו), 'אמונת' זה סדר זרעים, 'עתיך' זה סדר מועד, 'חוסן' זה סדר נשים וכו'". 'סדר זרעים' לכאורה הוא כמו שאר הסדרים שם, שהכוונה לאחד מששת הסדרים שבש"ס, דהיינו מצוות התורה שמתבארים באותו הסדר. השייכות של סדר זרעים לאמונה בפשוטו

היא, משום שקיום המצוות שמתבארים שם, מביאים את האדם לאמונה ב'להשם הארץ ומלואה' (תהלים כד, א; ברכות לה, א), ושהוא הבעלים על הכל.

יש להביא כמה דוגמאות לכך: החינוך כותב במצות שמיטת קרקעות (מצוה פד): "משרשי המצוה, לקבוע בליבנו ולצייר ציור חזק במחשבתנו ענין חידוש העולם, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וכו'. לכן ציוה ב"ה להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו מלבד השביתה בה, כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה לא בכוחה וסגולתה, כי יש להם אדון על אדוניה, וכשהוא חפץ הוא מצוה עליה להפקירם". בעניין הפרשת תרומה (מצוה תקז) כותב: "לפי שהדגן והתירוש והיצהר הן עיקר מחיתן של בריות, והעולם כולו להקב"ה הוא, על כן ראוי לאדם לזכור את בוראו על הברכה אשר ברכו, ושיפריש קצת ממנו לשמו ב"ה ויתננו למשרתיו שהם הכהנים העוסקים תמיד במלאכת שמים". במצוות הבאת ביכורים מוסיף (מצוה צא): "מאיתו ב"ה יגיע לנו כל הברכות בעולם". לפי"ז 'אמונת' מרמזת על סדר זרעים, משום שמצוות האלו מביאות לאמונה.

התוס' (ד"ה אמונת) מביאים בשם הירושלמי שמפרש את הקשר בין 'זרעים' לאמונה: 'שמאמין בחי העולמים וזרע'. כלומר, 'סדר זרעים' הוא מעשה האדם שזורע באדמה. ואותה מכנה הפסוק בשם 'אמונת', ולא את המצוות שבסדר זרעים.

האדם זורע זרעים באדמה אף שהזרע נרקב, משום שמאמין ב'חי עולמים' שיצמיח ממנו את הפירות והירקות שהוא זקוק להם (חי בצירי, כלומר 'מחיה' העולמות, לכן נקטו חז"ל בתואר זה).

אף שעיקר ההבחנה של 'מאמין בחי עולמים וזרע' נאמרה בענייני זרעים, אבל ממנו יתד להשתדלות האדם בכל תחומי עיסוקיו מול האמונה שהכל בידי שמים. מעשיו אינם אלא פעולות של זריעה, והקב"ה הוא זה שמצמיח את הפירות ומביא לתוצאות הטובות.

ידוע הנידון בראשונים בקשר לחובת ההשתדלות מול מידת הבטחון. אולם אף לדעת המחייבים את האדם לעסוק בהשתדלות, אין היא אלא כדמיון מעשה הזריעה.

יסוד זה כותב הרמח"ל (מסילת ישרים פכ"א): "הבטחון והוא שישליך יהבו על ה' לגמרי... וכמו שאז"ל במאמריהם (ביצה טז, א): 'כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה' וכו'. וכבר היה אדם יכול להיות יושב ובטל והגזירה היתה מתקיימת, אם לא שקדם הקנס לכל בני אדם (בראשית ג, יט): 'בזעת אפך תאכל לחם'... אך לא שהשתדלות הוא המועיל אלא שההשתדלות מוכרח וכיון שהשתדל הרי יצא ידי חובתו, וכבר יש מקום לברכת שמים שתשרה עליו ואינו צריך לבלות ימיו בחריצות והשתדלות".

בדבריו מתבאר, שפרנסה תלויה בברכת שמים, ושהשתדלות האדם אינה מועילה כלל, אף שהוא מוכרח בגדר קנס שהוטל על כל בני האדם - 'בזיעת אפך תאכל לחם'. הוא דומה לאדם שזורע - משתדל בגידול וצמיחת הפירות ע"י זריעה, אבל הצמיחה תלויה לחלוטין בברכת שמים.

האמונה שאין ההשתדלות מועילה ברורה לנו, ובכל זאת רחוקים אנו מקיומה המעשי של אמונה זו, כפי שכותב הסבא מקלם זצ"ל (חכמה ומוסר א, קז; קיב, ועיין מכתב מאליהו א, 195): "כי הנה שמהו השי"ת בעולם אשר השגחתו ית' בהסתר, ולמראה עיניו נראה כאילו הוא השולט בכל ענייני פרנסתו ועסקיו כרצונו, ויוכל לטעות ולומר 'כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה' (דברים ח, יז)... וגם בעשותו מעשי השתדלות הטבעית, ידע ברור בלבבו כי אין במעשיו כלום ורק רצונו ית' הוא הגורם".

עבודת האדם בכל מעשה שעושה, הוא להשריש בו את האמונה ב'חי עולמים' שזן ומפרנס את העולם כולו מקרני ראמים עד ביצי כינים (שבת קז, ב), ושאין במעשיו תועלת כלפי התוצאה, אלא רק רצונו ית' הוא הגורם שיצמיח לו את הפירות שהוא זקוק להם. (מתוך מאמרו של הרב יהודה וגשל, בית המדרש להתיישבות).

לאור דוגמה זו כדאי לדון על ההשלכות של מעשנו באופן כללי. כמה אנו יכולים 'לקחת את גורלנו בידינו' וכמה אנו מקווים שהדברים אכן יסתדרו. מה זו תקווה זו? על מה היא מבוססת?

כשאנו מתבוננים אל האמונה, מתפלאים אנו מאוד על ההרחבה הנפלאה הנמצאת בה: במורד היא מגיעה עד היסוד, ולמעלה היא מרקעת עד גבהי רום - אין אפשרות של מציאות בלי תוכן אמוני המקיימו...

...מגמת האמונה הטהורה היא, השוואת המעשה לתוכן המחשבה, והבאת הרמוניה שלמה ביניהם... (הראי"ה קוק, מאמרי הראי"ה, ב', עמ' 493)

מילותיו של הרב קוק עמוקות כדרכו. צירפנו לשקף אחד שני חלקים, הן על הרחבת האמונה עד כי 'אין אפשרות של מציאות בלי תוכן אמוני המקיימו'.

בחלק השני הרב קוק מדבר על 'מגמת האמונה'. כיצד אתם מבינים את דבריו?

שקף מספר 7

בשקפים הבאים נכיר את מבטו של אברהם אבינו ע"ה על העולם. חכמים מתארים את מסעו האישי של אברהם כאדם כעובר ממקום למקום ורואה 'בירה דולקת', כזו שנדמית ללא מנהיג.

עוד לפני שנפנה לפירושים המופיעים בהמשך המצגת בואו נחשוב על דמותו של אדם הרואה את העולם כפעם הראשונה ממבט בוגר. אנו נולדנו אל תוך העולם הזה וכיון שכך אנו מקבלים את כל מוזרויותיו כמוכנים מאליהם, בואו ננסה לחשוב מחוץ לקופסה. מה יחשוב אדם מבחוץ כשהוא יפגוש את העולם שלנו?

זו בעצם החוויה אותה חווה אברהם על פי תיאורם של חכמים. מה הוא רואה? מה אתם הייתם רואים?

שקף מספר 8

בשקף זה אנו פוגשים את ההסבר הראשון למשל, כפי שהוא מופיע במדרש הגדול.

כאן אנו מתבוננים דרך עיניו של אברהם ורואים עולם שמתנהל לפי סדר מסויים, הכל משלים זה את זה, נראה שיש כח עליון שמסדר את כל מה שמתרחש.

אבל הוא נעלם מן העין. מדוע? וכיצד ה'הצצה' של בעל הבירה מיישבת את דעתו של אברהם?

בעוד בשקף הקודם ראינו את ההרמוניה הקוסמית, כאן אנו פוגשים מקרוב את בני האדם. העולם מלא בקלקולי-מעשים, ברוע ובפשע.

איפה אלוקים?

מדוע אלוקים מתגלה רק לאלה שמחפשים אותו? כיצד נוכל ללמוד מאברהם לחיינו אנו?

ההסבר השלישי מתייחס ל'אוטוסרדה' של האנושות. כולם ממהרים, 'דולקים'. לאן? מדוע?

מצרף כאן את מאמרו של הרב אליהו אילני, יו"ר נפש יהודי:

שמעתי מהגאון רבי משה שפירא זצ"ל כי ה'דליקה' המדוברת באה במשמעות של 'רדיפה' (השווה לדוג', בראשית, לא, לו: מה פשעי... כי דלקת אחרי). אברהם רואה עולם רודף. רץ. ממהר. לא נח לרגע. הוא רואה אנשים קמים בבוקר ומתחילים לרדוף אחרי כל-מיני-דברים. הוא רואה את בני האדם רצים אחרי רצונות כמוסים ומנסים להשיג יעדים בלתי-מושגים. ואז הוא עוצר ושואל את עצמו:

לאן זה? לאן כולם רצים? מהי המטרה של הרדיפה הזו?

מציץ עליו - כביכול - אלוקים ואומר לו כך: לָךְ לָךְ. אם אתה רוצה להבין את משמעות- החיים אתה חייב לצאת מאזור הנוחות שלך. אתה חייב לעצור את שגרת-חייך ואת תבנית נוף מולדתך ולהתחיל ללכת. רק כשתהיה רחוק מהמוסכמות לתוכן נולדת ומההתנהגות התת-הכרתית שלך תהיה מסוגל לפגוש את עצמך. להבין ולהגדיר בתוך תוכך, מי אתה ומה אתה. לָךְ! כדי שתגיע בסוף לָךְ.

*

צעירים ישראלים רבים חווים את התחושה הפנימית הזו. אלפי צעירות וצעירים - בנים ובנות של אברהם אבינו - יוצאים מידי שנה לטיולים ברחבי העולם רק כדי לקבל תשובות לשאלות הפנימיות שבוערות בהם.

לפני כמה שנים הקמנו במסגרת הארגון מרכז יהודי בעיר 'לה' - בירת לדאק שבצפון הודו. בתקופה זו נסעתי גם אני להודו ופגשתי עשרות תרמילאים ישראלים. כמעט בכל מפגש כזה התעניינתי לשמוע ולהבין: מה מביא ישראלי-ממוצע לטיול הארוך במזרח הרחוק?

ליקטתי לעצמי את התשובות השונות ובשבת -קודש ביקשתי לחלוק את רשמיי בפני האורחים והאורחות במרכז היהודי.

כך אמרתי להם שם:

בימים האחרונים שאלתי לא מעט מטיילים לשם מה הם באו. התשובות היו שונות בסגנון אך זהות בתוכן. באנו ל'מסע חיפוש'. 'יצאנו להודו לחפש'.

המילה 'חיפוש' היא מילה עתיקה. היא מופיעה מספר פעמים בתנ"ך. מה משמעותה?

החת"ם-סופר (רבי משה סופר, רבה של העיר פרשבורג, 1762-1839) מציין כי בבדיקת חמץ שאנו עושים בערב חג-הפסח, צורת ה'חיפוש' נלמדת מהאופן בו התבצע חיפוש גביע-יוסף בפרשת מקץ. למרות העובדה ש'חיפוש' התקיים כבר בפרשה מוקדמת- יותר, פרשת ויצא, שם חיפש לבן את תרפיו, ה'חיפוש' שמלמד לדורות הוא דווקא חיפוש הגביע, זה שהתרחש מספר שנים לאחר מכן.

מדוע?

החת"ם סופר מסביר כי בעוד חיפוש התרפים לא נשא פרי, חיפוש הגביע דווקא הצליח. בסופו של חיפוש הגביע נמצא. 'חיפוש', במשמעותו הנכונה, הוא חיפוש עם תוצאה. רצון להגיע אל יעד ואל תשובות.

אתם, אמרתי לאורחים בהודו, באתם למצוא תשובות. אתם, כאן במרכז היהודי, אכן נמצאים במסע חיפוש. כי חיפוש אמיתי הוא זה שמביא גם תוצאות והתוצאות הנכונות

והטובות ביותר הן אלה שהיהדות מציעה למחפשים. אלה שלא מנסים להגיע באמת לתשובות אולי מטיילים, אבל הם לא באמת 'מחפשים'.

*

אברהם אבינו היה הראשון שיצא מאזור-הנוחות שלו. הוא קיים בעצמו את הציווי: לך! לאחר מסע החיפוש האישי שלו הוא גם מצא. הוא מצא את עצמו ואת אלוהיו.

אנו, בדרכו, איננו צריכים להרחיק נדוד. איננו צריכים לעזוב פיזית את הבית. אך עלינו לאתגר את המוסכמות שלנו, להעמיד במבחן את הדעות-המוקדמות והמחשבות-האינסטינקטיביות ולצאת למסע חיפוש-אישי. למצוא את עצמנו, את האמת שלנו ואת משמעות החיים.

**למה אברהם?
כיצד אמונתו של אברהם
שינתה את העולם?**

מוזמנים לקרוא יחד את מאמרו הנפלא של הרב יונתן זקס.

[למאמר](#)

שקף מספר 11

הרב יונתן זקס פותח במאמרו צהר לעולם אחרי השפעתו של אברהם אבינו, המאמר מרתק ומעשיר, מוזמנים לקרוא אותו יחד ולדון בהיבטים השונים שעולים ממנו.

עבר הווה ועתיד

לידע שאותו שברא שמים וארץ הוא לבדו מושל למעלה ולמטה נבי רוחות העולם, וכתוב 'אנכי ה' אלוהיך' וכתוב 'וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוהים בשמים וממלכתו על הארץ מוחלת אין עוד, ודרשו רבותינו 'אין עוד' ופילס באור, לידע מיושן למספר קטן והמלפפנים שאחרים שהעולם טרג במליון ואין לו מנוח ואיננו קיימת ים סוף ויציאת מצרים וכל הנפלאות שעשה במלך נעשו ויש לנו להאמין כי שיקי הם דברים, אכן הקב"ה מוציא את העולם בידו כי הוא הדיבאן ממזרים ואין אדם נשקף אגבני לנסח תלואה הם בן מברית עליו מלמעלה שאמר 'טוב מצעדי בני בני בני' ובזה חלמי מה שאחר המים ששואליו לו לאדם לאחר מיתה בעת דני: 'צפית לישועה' וזרק כתובה מנהו ואמר 'אלה שמעו מנהו בזה חלמי שנטעם שיש לו להאמין שהדיבאן ממזרים שאמר 'אנכי ה' אלוהיך נבי' וכתב וקבען מלך נבי'." ר' יצחק סקורביל, ספר 'מפת ארץ'

שקף מספר 12

לידע שאותו שברא שמים וארץ הוא לבדו מושל למעלה ולמטה ובד' רוחות העולם, דכתיב "אנכי ה' אלוהיך" וכתוב "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד", ודרשו רבותינו: "אין עוד" אפילו באוויר.

לידע פירוש לאפוקי מן הפילוסופים שאומרים שהעולם נהג במזל מאליו ואין לו מנהיג ואפילו קריעת ים סוף ויציאת מצרים וכל הנפלאות שנעשו במזל נעשו ויש לנו להאמין כי שקר הם דוברים.

אכן הקב"ה מנהיג את העולם ברוח פיו והוא הוציאנו ממצרים ואין אדם נוקף אצבע למטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה שנאמר "מה' מצעדי גבר כוננו" ובזה תלוי מה שאמרו חכמים ששואלין לו לאדם לאחר מיתה בעת דינו: "צפית לישועה" והיכן כתובה מצווה זאת? אלא שמע מנא בזה תלוי שכשם שיש לנו להאמין שהוציאנו ממצרים שנאמר "אנכי ה' אלקיך וגו'" כך יש לנו להאמין שיוציאנו ויקבצנו מבין הגויים שנאמר "ושב וקבצך מכל וגו'".

(סמ"ק מצווה א).

הסמ"ק מחבר בין האמונה בחידוש התמידי של העולם לאמונה בעתיד טוב יותר. מדוע? כיצד החיבור הזה בא לידי ביטוי?

זו ההזדמנות להתבונן על האמונה כעמוד שעליו התבסס עם ישראל לאורך הדורות. כיצד אמונה זו באה לידי ביטוי במשפחה שלכם? מדוע הורכים (או אתם עצמכם) הגעתם לארץ ישראל? מה קושר אתכם למדינה היהודית? מה מחבר אתכם לירושלים?

שקף מספר 13

המילים 'דת' ו'אמונה' נשמעות לנו כמילים נרדפות. הרב הירש רוצה להסביר שזה ממש לא כך.

אמונה היא עיקר היהדות, אולם, המפרש "אמונה" במשמעותה המקובלת היום - מרוקן אותה מעצם תכנה. "אמונה" במשמעותה המקובלת הרי היא פעולה שכלית, ויש שהיא רק סברה בעלמא, וכל "מאמין" סבור שאמונתו היא אמת - על יסוד תבונתו והכחשתו של אחר. והנה, היום מזהים דת עם "אמונה" - ו"אמונה" היא תמצית הדת. אדם "דתי" "מאמין" בעיקרים שאינם ניתנים להשגת השכל. כך גירשו את הדת מן החיים, כך הפכו את הדת לספר עיקרים, למערכת סיסמות אמונה: כל הבא בשערי גן עדן חייב להציגן עובר לכניסתו. אולם, לתת אמון בדברי הזולת איננו בשום מקום "האמין ב-", אלא "האמין ל-": "והן לא יאמינו לי" (שמות י"א). אלא "האמין ל-": "והן לא יאמינו לי" (שמות י"א). ואילו "אמונה ב-" איננה רק אמונה

עיונית, ביטול דעתנו מפני דעתו של אחר, אל זו משמעות "האמין בה": לתמוך את יתדותינו בה' לסמוך עליו בעיון ובמעשה, להתחזק בו וללכת אחריו. כיצד אתם מזהים את הנזק שנעשה בחיבור האוטומטי בין דת לאמונה? מה דעתם על הפירוש אותו מציג הרב הירש?

הרמב"ם מציע לנו להתבונן בעולם. מה אנו נרגיש כאשר נתבונן באופן אותו מציג הרמב"ם?

והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול... וכשמחשב בדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות. כמו שאמר דוד: "כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך מה אנוש כי תזכרנו". ולפי הדברים האלו אני מבאר כללים גדולים ממעשה רבון העולמים כדי שיהיו פתח למבין לאהוב את השם. כמו שאמרו חכמים בעניין "אהבה": "שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם".

להערות והארות:
 משה שמעון אופן
 0548496992
 Moshe.oppen@gmail.com

SAVE THE DATE
 ט' אלול - 17/8/21
 הסיור הייחודי בעיר ירושלים
אחכים אכולא!